

SUMMARY

L. Tykhenko. Modern ways of information and communication technologies using in afterschool education.

This article deals with the introduction of modern information and communication technologies in educational and upbringing process of afterschool educational establishments. The necessary factors of improving of the educational process with information and communication technologies using are determined by the authour.

Key words: afterschool education, introduction, innovations, information and communication technologies, educational process improving.

УДК 37.033+574:004:374–057.87

Т. О. Усатих

Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

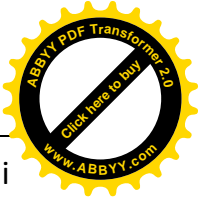
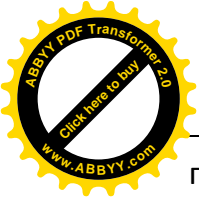
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАНЦІВ ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розглянуто можливі шляхи впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в діяльність позашкільних навчальних закладів з метою оптимізації процесу формування екологічної компетентності вихованців. Обґрунтовано ефективність використання ІКТ в практичній діяльності гуртків, творчих об'єднань позашкільних навчальних закладів для виховання екологічно грамотної особистості, здатної до екологічної діяльності та відповідальної за наслідки своїх дій в навколишньому середовищі.

Ключові слова: *інформаційне суспільство, інформаційно-комунікаційні технології, ноосферний тип мислення, екологічна компетентність, сталий розвиток, екологічне виховання, позашкільні навчальні заклади.*

Постановка проблеми. Починаючи з другої половини ХХ століття, людство вступає в постіндустріальний період свого розвитку, результатом якого є створення інформаційного суспільства – суспільства знань. Такий розвиток передбачає необхідність підвищення рівня знань з метою пошуку розумних рішень розвитку цивілізації і збереження навколишнього середовища. Освіта має на меті розробити сучасні вимоги щодо виховання та навчання таких екологічних та етичних норм, цінностей і відносин, професійних навичок і способу життя, що є необхідними для забезпечення сталого (гармонійного) розвитку, тобто збалансування екологічних, соціальних і економічних чинників розвитку суспільства; раціонального використання природних ресурсів; урахування прав й інтересів нинішнього та майбутніх поколінь. Усе зазначене допоможе людству оволодіти знаннями належного оцінювання соціально-економічної ситуації, передбачити негативні наслідки своєї діяльності.

Знання – найхарактерніша риса інформаційного суспільства – предмет і невід'ємна складова компетентностей, якими володіє людина. В основу концепції «компетентності» покладено ідею виховання компетентної людини і

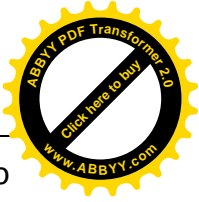
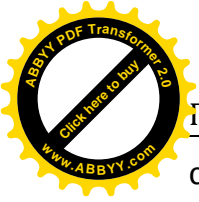

працівника, який має не лише необхідні знання, професіоналізм, високі моральні якості, а й діє адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи набуті знання і беручи на себе відповідальність за певну діяльність [2, 14].

Однією з основних компетентностей, якими має оволодіти людина впродовж життя, є екологічна компетентність. Дієвим засобом формування екологічної компетентності особистості є екологічна освіта, екологічне виховання і екологічна діяльність. Екологічна освіта повинна не лише забезпечити надання інформації з означеної проблеми, але й виховувати потребу в постійній самоосвіті та самовдосконаленні (умінні самостійно здобувати необхідні знання, мислити широко і комплексно, творчо). Отже, освіта в інформаційному суспільстві стає безперервною, або освітою протягом всього життя, що відповідає дотриманню одного із специфічних принципів роботи позашкільних закладів – принципу неперервності освіти, що передбачає формування в учнів стійкого інтересу і потреби в самоосвіті, удосконаленні практичних умінь і навичок [5, 115].

Позашкільні заклади еколого-натуралістичного спрямування мають деякі переваги в розв'язанні означених проблем. Головними серед них є широкі можливості щодо вільного вибору улюблених занять, забезпечення потреб особистості у творчій самореалізації, створення умов для здобуття додаткових знань та формування практичних умінь і навичок. Діяльність позашкільних навчальних закладів тісно пов'язана з місцевими екологічними умовами, що мають життєво важливе значення для всього суспільства, частиною якого є і діти. Учні мають змогу не лише вивчати й обговорювати екологічні проблеми, шляхи їх розв'язання, а й брати активну участь у виконанні конкретних завдань щодо охорони навколишнього середовища. Невід'ємним елементом навчально-виховного процесу в позашкільних закладах є його творчий (креативний) характер, який забезпечує цілісний комплексний розвиток всіх людських якостей і властивостей [1, 93].

Формування нової моделі екологічної освіти в умовах позашкільного навчального закладу сприяє становленню ноосферного типу мислення підростаючого покоління (розумне й відповідальне ставлення до природи, ґрунтоване на гармонійному співіснуванні та коеволюційному розвитку особистості й навколишнього середовища). З огляду на це все більшого значення набуває використання таких форм і методів, що сприяють вихованню екологічної грамотності, екологічного світогляду, готовності до екологічної діяльності та відповідальності за наслідки своїх дій в навколишньому середовищі. Особливого значення набуває формування екологічної компетентності – інтегративної якості особистості, що виявляється в загальній здатності й готовності до екологічної діяльності і ґрунтується на знаннях і досвіді, набутому в процесі навчання та

соціалізації. Навчально-виховний процес стає особистісно-зорієнтованим, тобто спрямованим не на формування знань із певних галузей наук, а на розвиток екологічно компетентної особистості. Використання таких підходів передбачає не традиційний «інформаційно-довідковий», а «особистісно-діяльнісний» підхід, який сприяє формуванню умінь використовувати одержані знання в конкретній ситуації для вирішення екологічних проблем [7, 39–47].

Підвищенню рівня екологічної компетентності сприяє використання сучасних комунікаційних засобів з метою знаходження необхідної інформації щодо означеного питання.

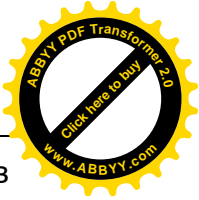
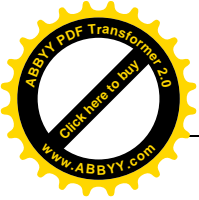
Аналіз актуальних досліджень. Проблема використання ІКТ в освітньому процесі стала об'єктом вивчення вітчизняних і закордонних вчених Б. Баласинович, В. Бикова, В. Вербицького, Н. Вовковінської, Н. Датбаєва, Ю. Жука, Л. Забродської, Г. Пустовіт, Д. Рождественської, Г. Селевка, Л. Тихенко, Ю. Тихомирової. Упровадження ІКТ в діяльність позашкільних навчальних закладів розробляли А. Аносова, В. Гаврилюк, В. Гутник. Використання ІКТ у процесі екологічного виховання молоді розробляють Д. Єрмаков, Н. Кравченко, А. Федосов. Основні підходи щодо формування екологічної компетентності, сутність і структуру цього поняття, принципи формування, якості визначено у працях О. Колонькової, В. Маршицької, О. Пруцакової, Н. Пустовіт, Л. Руденко, Л. Титаренко, С. Шмалей.

Однак в сучасній психолого-педагогічній науці недостатньо дослідженими є складові формування екологічної компетентності особистості в умовах позашкільного навчального закладу засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Проблеми ефективного використання інформаційних технологій для екологічного виховання в позашкільному навчально-виховному середовищі потребують деталізації і подальшого визначення.

Мета статті – висвітлення актуальних можливостей використання ІКТ в позашкільних навчальних закладах еколого-натуралістичного спрямування.

Виклад основного матеріалу. Теорія і практика використання інформаційно-комунікаційних технологій визначає такі фактори упровадження ІКТ в освіту:

- прискорена передача знань і соціального досвіду людства не лише між поколіннями, але й від однієї людини до іншої;
- швидка й успішна адаптація людини до умов природного і соціального середовища, можливість отримувати якісні знання на будь-якому етапі освіти і розвитку особистості;
- модернізація системи освіти як відповідність вимогам сучасного інформаційного суспільства.

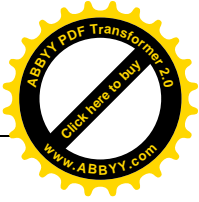
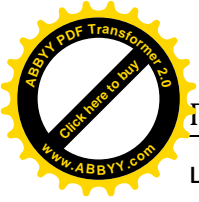
Інформаційні і комунікаційні технології досить часто застосовуються в навчально-виховній роботі гуртків, творчих об'єднань позашкільних закладів еколого-натуралістичного напрямку з метою розширення знань, формування вмій і навичок природоохоронної роботи. Використання інформаційних технологій забезпечує ефективне сприйняття, засвоєння і використання інформації в інтерактивному режимі. На думку науковців, інтерактивні навчальні методи, методики та технології є важливими складовими навчально-виховної роботи позашкільних навчальних закладів. Завдяки діалоговому режиму спілкування вихованці вчаться формувати та висловлювати власну точку зору, вести дискусію, набувати навичок ефективного спілкування, виконання навчальних завдань різних рівнів складності, виявляючи творчий підхід до їх розв'язання [6, 147–151].

Особливостями використання педагогічних технологій на основі ІКТ в позашкільній освіті є:

- добровільність – вихованець використовує інформаційні ресурси з особистої ініціативи, волі, бажання, виходячи з особистих інтересів і мотивації;
- відкритість – кожен суб'єкт навчально-виховного процесу має змогу за особистим вибором замінити один інформаційний ресурс іншим;
- можливість рівного доступу до освітніх ресурсів незалежно від місця проживання та фізичних можливостей вихованця;
- орієнтованість не на оволодіння набору знань, умінь та навичок, а на розвиток творчих здібностей дитини;
- створення «ситуації успіху» – кожен вихованець визначає для себе цілі особистісного розвитку, від незнання до знання, траєкторію професійного визначення.

Отже, істотною перевагою використання інформаційних технологій в освітньому просторі позашкільного навчального закладу є сприяння вирішенню проблеми організації навчання відповідно до можливостей вихованця, його власної швидкості і темпу засвоєння навчального матеріалу. Учень – співорганізатор власної самостійної діяльності, здійснює самоконтроль, що підвищує його рівень компетентності [4, 16–25].

Навчаючись у позашкільних навчальних закладах і користуючись освітніми можливостями ІКТ, вихованці ефективно розв'язують проблему формування життєвих компетентностей, серед яких пріоритетне значення має екологічне виховання. Оскільки сучасна організація навчання і виховання тісно пов'язана з упровадженням комп'ютерних технологій, то одним із показників екологічної компетентності вважається вільне користування комп'ютером, зокрема мережею Інтернет для вирішення екологічних проблем. Такі здібності сприятимуть розвитку співробітництва з однолітками, вчителями, громадськими організаціями, відповідними фахівцями щодо розв'язання екологічних проблем, забезпечать

швидкий зворотній зв'язок, ефективно використання часу [3, 42].

Перспективні можливості щодо формування екологічної компетентності вихованців має Інтернет як нове освітнє середовище, яке відрізняється від традиційного тим, що в ньому учень сам для себе визначає цілі і завдання освіти та розвитку. Серед основних засобів обміну інформацією в мережі Інтернет перевага надається освітнім Інтернет-порталам, блогам, веб-форумам, чатам, на яких представлена велика кількість текстової, графічної, мультимедійної та аудіовізуальної інформації.

Формування екологічної компетентності в позашкільних навчальних закладах також забезпечується використанням різних ресурсів Інтернет, а саме: довідково-інформаційні бази даних, електронні бібліотеки, програми дистанційного навчання, сітьові освітні проекти, періодичні електронні інформаційні та інформаційно-методичні видання.

Раціональне використання таких ресурсів у практичній діяльності гуртків, творчих об'єднань позашкільних навчальних закладів забезпечують:

- задоволення освітніх потреб вихованців, активне залучення їх до навчально-творчої діяльності (оволодіння теоретичними знаннями, практичними вміннями і навичками, участь у розв'язанні конкретних завдань);

- педагогізацію неформального інформаційного середовища (формування критичного ставлення до інформації, усвідомленого її використання, профілактика комп'ютерної та Інтернет залежностей);

- урахування психофізіологічних можливостей кожної дитини щодо використання інформаційних ресурсів Інтернет (вікові особливості, гігієнічні норми та адаптація до використання ІКТ);

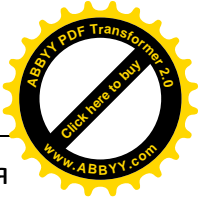
- розвиток у вихованців навичок дослідницької та творчої діяльності (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення та систематизація, постановка проблеми і висунення гіпотези, навички опрацювання інформаційних джерел, самоорганізації та самоконтролю, раціональне використання часу);

- підсилення мотивації навчання (підвищення рівня знань, умінь, навичок із метою зацікавлення в роботі гуртків, професійного самовизначення);

- розвиток інформаційної культури і комунікативних здібностей вихованців (володіння знаряддєвими застосуваннями комп'ютера, системами опрацювання текстової, числової і графічної інформації, баз даних і знань, предметно-орієнтованими прикладними системами, системами телекомунікації);

- підвищення якості управління навчально-виховним процесом (контролювання і корегування);

- залучення школярів до інтелектуальних досягнень інформаційного суспільства (участь у дистанційних програмах, конкурсах, Інтернет-конференціях).

Висновки. Підсумовуючи викладене, зазначимо, що застосування інформаційних технологій в освітній процес позашкільних навчальних закладів забезпечує формування технічно і технологічно освіченої особистості, підготовленої до життя, активної трудової діяльності в умовах сучасного інформаційного суспільства, створює всі можливості для розвитку екологічної компетентності, пізнавальної та творчої активності дітей та учнівської молоді, їхньої творчої самореалізації та професійного самовизначення.

Однак проблема використання інформаційно-комунікаційних технологій для формування екологічної компетентності вихованців позашкільних навчально-виховних закладів потребує подальшого розроблення. На наш погляд, дослідження доцільно продовжувати в напрямку методичного забезпечення процесу впровадження інформаційних технологій у роботу позашкільних навчально-виховних закладів.

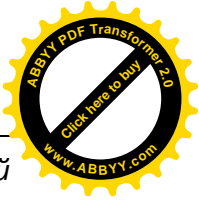
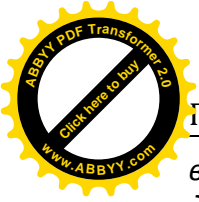
ЛІТЕРАТУРА

1. Вербицький В. В. Формування практичного розуму цілеспрямованого учня (з досвіду сталого розвитку позашкільної еколого-натуралістичної освіти) / В. В. Вербицький. – К. : Деміур, 2002. – 232 с.
2. Жильцов О. Інформаційне суспільство: нові задачі та орієнтири / О. Жильцов // Дитячий садок. – 2011. – № 3. – С. 13–15.
3. Колонькова О. О. Формування екологічної компетентності школярів засобами комп'ютерних технологій / О. О. Колонькова, Н. А. Пустовіт, О. Л. Пруцакова, Л. Д. Руденко // Формування екологічної компетентності школярів : наук.-метод. посіб. – К. : Педагогічна думка, 2008. – С. 40–46.
4. Пометун О. І. Теорія і практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – С. 16–25.
5. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта і виховання: теоретико-дидактичний аспект : [монографія]. Кн. 1 / Г. П. Пустовіт. – Миколаїв : Вид-во МДУ ім. В. О. Сухомлинського, 2010. – 379 с.
6. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта: методичні основи методів навчально-виховної роботи : [монографія] / Г. П. Пустовіт, Л. В. Тихенко. – Суми : ВТД Університетська книга, 2008. – Кн. 2. – 272 с.
7. Якименская И. С. Принципы построения образовательных программ и личностное развитие учащихся / И. С. Якименская // Вопросы психологии. – 1999. – № 3. – С. 39, 47.

РЕЗЮМЕ

Т. А. Усатых. Использование информационно-коммуникационных технологий в формировании экологической компетентности воспитанников внешкольных учебных заведений.

В статье рассмотрены возможные пути внедрения информационно-коммуникационных технологий в деятельность внешкольных учебных заведений с целью оптимизации процесса формирования экологической компетентности воспитанников. Обоснована эффективность использования ИКТ в практической деятельности кружков, творческих объединений внешкольных учебных заведений для

воспитания экологически грамотной личности, способной к экологической деятельности и ответственной за последствия своих действий в окружающей среде.

Ключевые слова: *информационное общество, информационно-коммуникационные технологии, ноосферный тип мышления, экологическая компетентность, стабильное развитие, экологическое воспитание, внешкольные учебные заведения.*

SUMMARY

T. Usatyh. Use of information and communication technologies in children ecological competencies development at the extra-school institutions.

The possible ways of information and communication technologies introduction into the activities of extra-school institutions aiming at the optimization of ecological competency development are considered; the effectiveness of ICT application in the work of societies, creative communities, extra-school institutions targeting at ecologically competent person upbringing who is ready to take the responsibility for their environment activities is proved in the article.

Key words: *information-oriented society, information and communication technologies, noospheric mind-set, ecological competence, stable development, ecological education, out-of-school educational institutions.*

УДК 378.22:615.851

О. А. Федій

Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЕСТЕТОТЕРАПЕВТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

У статті розкрито окремі методологічні питання естетотерапевтичної компетентності сучасного педагога. З'ясовано основні педагогічні функції естетотерапії в навчально-виховному процесі та принципи естетотерапевтичного впливу на особистість вчителя. Представлена їх загальна класифікація.

Ключові слова: *естетотерапевтична компетентність педагога, функції естетотерапії у педагогічному процесі, принципи естетотерапевтичного впливу на особистість педагога.*

Постановка проблеми. Концепція особистісно орієнтованого освітнього простору, в якому плідно розкриваються індивідуально-творчі можливості усіх його учасників, потребує сучасного наукового пошуку дієвих чинників створення такого гуманістичного педагогічного середовища. Одним з ефективних чинників може стати естетотерапевтична компетентність майбутнього педагога, що будується на засадах філософії, етики, естетики, психології, психотерапії та власне гуманної педагогіки. Естетичному контексту психолого-педагогічної підготовки педагога належить визначна роль: нині естетичне набуває особливого функціонального значення в життєдіяльності людини, через свою унікальну саногенну функцію воно дає змогу відновлення єдиної картини світу, чим повертає до стану психологічної стійкості. Тому проблема естетотерапевтичної компетентності педагога, зокрема її функціонально-процесуальні засади, потребують науково-практичного вирішення.